

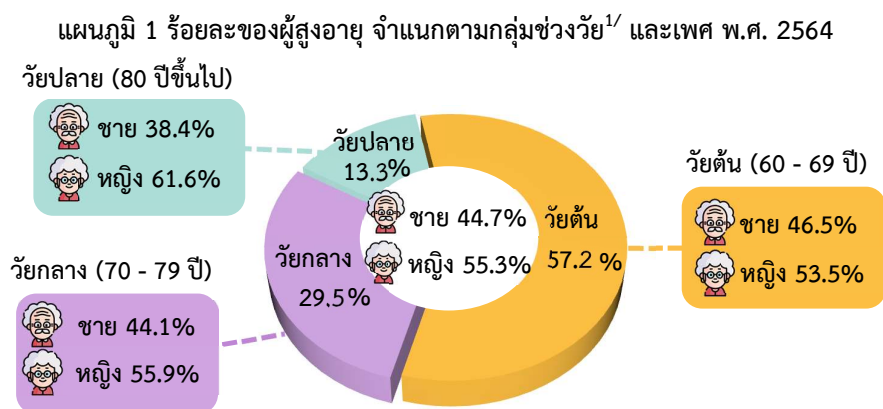
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ดำเนินการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยครั้งแรกในปี 2537 และการสำรวจในปี 2564 นี้ นับเป็นการสำรวจครั้งที่ 7 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ภาวะสุขภาพ การเกื้อหนุน ตลอดจนลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศ ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งสรุปผลการสำรวจที่สำคัญได้ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรของผู้สูงอายุ

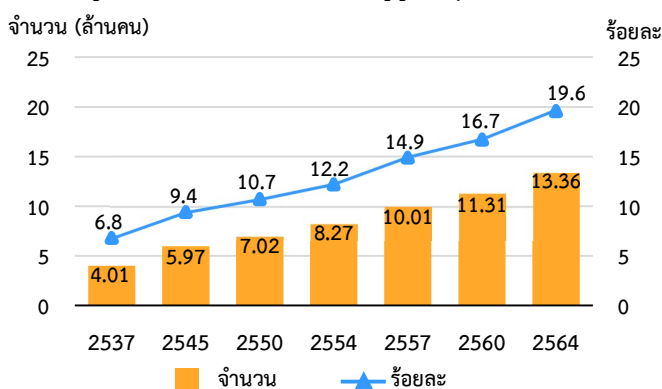
ในปี 2564 มีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 13,358,751 คน หรือร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5,974,022 คน (ร้อยละ 44.7) และผู้สูงอายุหญิง 7,384,729 คน (ร้อยละ 55.3)

หมายเหตุ: 1/ กลุ่มช่วงวัย อ้างอิงตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)

เมื่อแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามช่วงวัย พบว่า มีผู้สูงอายุวัยต้น (60 - 69 ปี) จำนวน 7,645,141 คน (ร้อยละ 57.2) วัยกลาง (70 - 79 ปี) จำนวน 3,942,668 คน (ร้อยละ 29.5) และวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) จำนวน 1,770,942 คน (ร้อยละ 13.3) ซึ่งในทุกช่วงวัย มีผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชาย

แผนภูมิ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ พ.ศ. 2537 - 2564

สำหรับแนวโน้มของผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2564

ร้อยละของผู้สูงอายุรายภาค และเขตการปกครอง

เมื่อพิจารณาผู้สูงอายุในแต่ละภาค พบว่า ภาคเหนือมีร้อยละของผู้สูงอายุสูงสุด (ร้อยละ 25.2) รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 22.5) ส่วนภาคกลาง และภาคใต้มีร้อยละของผู้สูงอายุใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 17.2 และ 16.6 ตามลำดับ) และกรุงเทพมหานครมีร้อยละของผู้สูงอายุต่ำสุด (ร้อยละ 15.1) โดยนอกเขตเทศบาลมีร้อยละของผู้สูงอายุมากกว่าในเขตเทศบาลเล็กน้อย (ร้อยละ 20.8 และ 18.1 ตามลำดับ)

จังหวัดที่มีร้อยละของผู้สูงอายุมากที่สุด และน้อยที่สุด (ไม่รวม กทม.)

จังหวัดที่มีร้อยละของผู้สูงอายุมากที่สุด 5 ลำดับแรกอยู่ในภาคเหนือ คือ จังหวัดแพร่ อุดรดิตถ์ อุทัยธานี พิจิตร และลำปาง ในขณะที่จังหวัดที่มีร้อยละของผู้อายุน้อยที่สุด 5 ลำดับสุดท้ายจะเห็นได้ว่าเป็นจังหวัดท่องเที่ยว/อุตสาหกรรม คือ จังหวัดสมุทรสาคร ภูเก็ต ระนอง ชลบุรี และระยอง

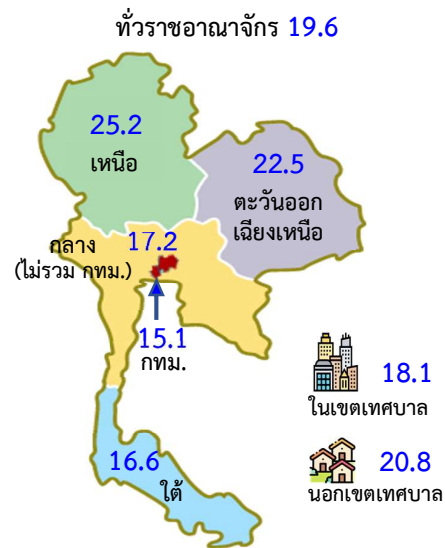
จังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดและน้อยที่สุด (ไม่รวม กทม.)

จังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด 5 ลำดับแรก เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ คือ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น เชียงใหม่ อุบลราชธานี และนครศรีธรรมราช ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนผู้อายุน้อยที่สุด 5 ลำดับสุดท้าย เป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรน้อย คือ จังหวัดระนอง แม่ฮ่องสอน สตูล พังงา และตราด

ตาราง 1 จังหวัดที่มีร้อยละและจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด และน้อยที่สุด 5 ลำดับแรก/สุดท้าย พ.ศ. 2564

ร้อยละมากที่สุด (%)		จำนวนมากที่สุด (คน)	
1	แพร่ 29.3	1	นครราชสีมา 550,475
2	อุดรดิตถ์ 29.0	2	ขอนแก่น 375,753
3	อุทัยธานี 28.9	3	เชียงใหม่ 359,752
4	พิจิตร 28.8	4	อุบลราชธานี 354,191
5	ลำปาง 28.6	5	นครศรีธรรมราช 335,402
ร้อยละน้อยที่สุด (%)		จำนวนน้อยที่สุด (คน)	
1	สมุทรสาคร 10.1	1	ระนอง 30,336
2	ภูเก็ต 11.2	2	แม่ฮ่องสอน 35,260
3	ระนอง 11.7	3	สตูล 41,579
4	ชลบุรี 12.5	4	พังงา 43,029
5	ระยอง 12.5	5	ตราด 49,025

ภาพ 1 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามภาค และเขตการปกครอง พ.ศ. 2564

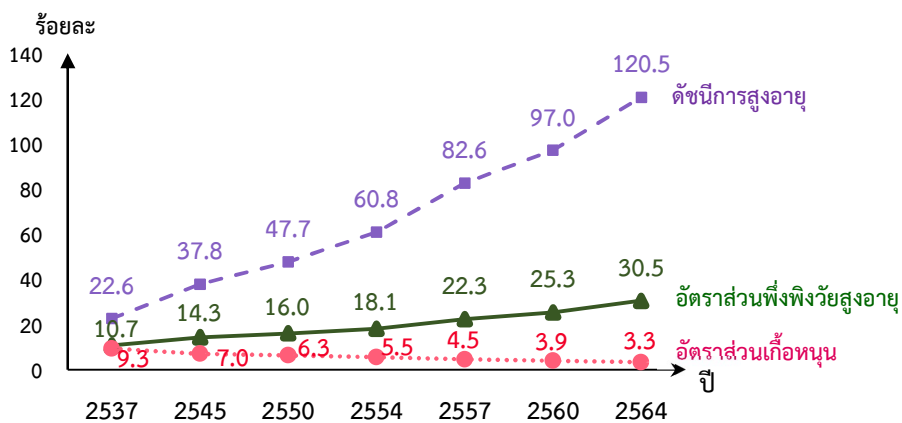
2. แนวโน้มดัชนีการสูงอายุ อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ และอัตราส่วนเกือหนุน

ดัชนีการสูงอายุ เป็นตัวชี้วัดที่แสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของกลุ่มประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) จากผลการสำรวจ ประเทศไทยมีแนวโน้มดัชนีการสูงอายุ ในช่วงเวลา 20 ปีเพิ่มขึ้นสูงเกือบ 6 เท่าตัว โดยในช่วงปี 2537 – 2560 มีค่าดัชนีการสูงอายุ ต่ำกว่า 100 แสดงว่า จำนวนประชากรสูงอายุน้อยกว่าจำนวนประชากรเด็ก แต่ในปี 2564 ดัชนีการสูงอายุมีค่าเท่ากับ 120.5 (ซึ่งมากกว่า 100) นั่นคือ มีประชากรวัยสูงอายุ 120.5 คน ต่อประชากรวัยเด็ก 100 คน

อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุของประชากรวัยทำงาน ซึ่งอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ เท่ากับ 10.7 หรือจะกล่าวได้ว่าในปี 2537 ประชากรวัยแรงงาน 100 คน ภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุประมาณ 11 คน ในขณะที่ปี 2564 มีอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ เท่ากับ 30.5 นั่นคือ ประชากรวัยทำงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุประมาณ 31 คน

อัตราส่วนเกือหนุน เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงจำนวนประชากรวัยแรงงานที่จะสามารถให้การเกือหนุนผู้สูงอายุ 1 คนได้ ซึ่งผลจากการสำรวจ พบว่า อัตราส่วนเกือหนุนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2537 อัตราส่วน เกือหนุนเท่ากับ 9.3 ลดลงเป็น 3.3 ในปี 2564 นั่นคือ ในปี 2564 ผู้สูงอายุ 1 คน มีประชากรวัยทำงานที่ให้การเกือหนุน เพียงประมาณ 3 คนเท่านั้น

แผนภูมิ 3 ดัชนีการสูงอายุ อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ และอัตราส่วนเกือหนุน พ.ศ. 2564

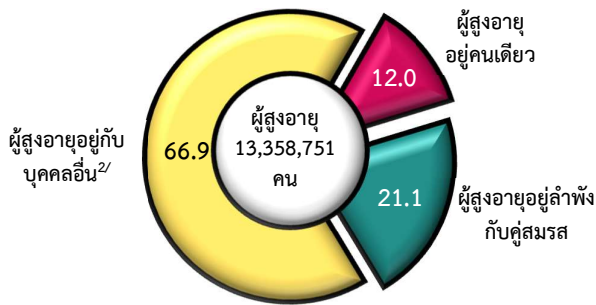

หมายเหตุ: ดัชนีการสูงอายุ คำนวณจากจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ต่อประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี 100 คน
 อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ คำนวณจากจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ต่อประชากรอายุ 15 – 59 ปี 100 คน
 อัตราส่วนเกือหนุน คำนวณจากจำนวนประชากรอายุ 15 – 59 ปี เทียบกับประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป

3. ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

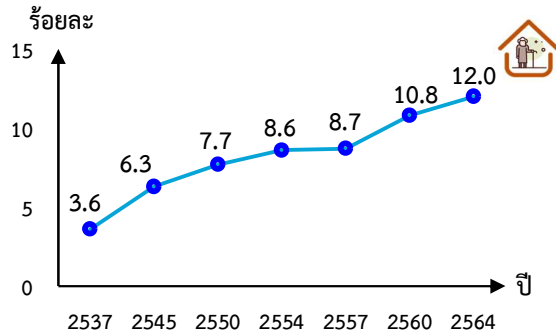
ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ พิจารณาจากการที่ผู้สูงอายุอาศัยร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือน พบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มจากร้อยละ 3.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 12.0 ในปี 2564

แผนภูมิ 5 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย พ.ศ. 2564

หมายเหตุ: 2/ รวมทั้งที่มีหรือไม่มีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วย

แผนภูมิ 4 ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือน พ.ศ. 2537 - 2564

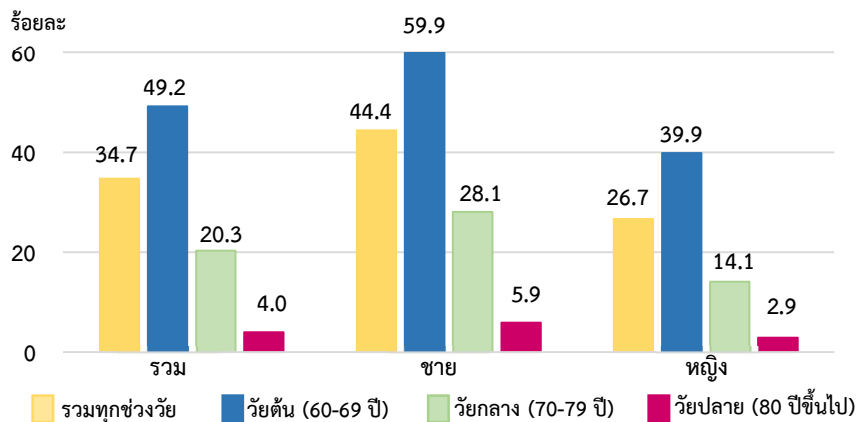

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 88.0 ไม่ได้อยู่ลำพัง โดยอาศัยอยู่กับคู่สมรสตามลำพัง ร้อยละ 21.1 และอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น (รวมทั้งที่มีหรือไม่มีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วย) มีร้อยละ 66.9

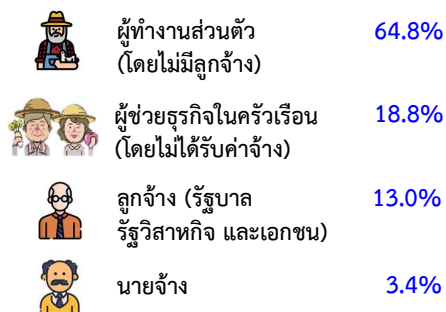
4. ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

ผลการสำรวจในปี 2564 พบว่า ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุร้อยละ 34.7 ยังคงทำงานอยู่ โดยผู้สูงอายุชายที่ทำงานมีสัดส่วนสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 44.4 และ 26.7 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาการทำงานของผู้สูงอายุตามช่วงวัย พบว่าผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60 - 69 ปี) มีสัดส่วนผู้ทำงานสูงที่สุด คือ ร้อยละ 49.2 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุ 60 - 64 ปี (ร้อยละ 55.2) มากกว่ากลุ่มอายุ 65 - 69 ปี เล็กน้อย (ร้อยละ 41.8) โดยทุกกลุ่มช่วงวัยผู้สูงอายุชายที่ทำงานมีสัดส่วนสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง

แผนภูมิ 6 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามเพศ และกลุ่มช่วงวัย พ.ศ. 2564

ภาพ 2 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตาม
สถานภาพการทำงาน พ.ศ. 2564

สำหรับผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่ มีเหตุผล
เนื่องจากสุขภาพแข็งแรง/ยังมีแรงทำงาน (ร้อยละ 47.3)
และต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเอง (ร้อยละ
44.6) มีเพียงเล็กน้อยที่ยังทำงานเพราะอาชีพประจำไม่มี
ผู้ดูแลแทน (ร้อยละ 3.0)

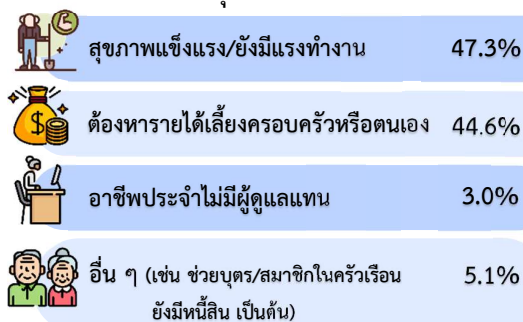
สำหรับแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมาจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ รายได้จากการทำงาน (ร้อยละ 32.4) และจากบุตร (ร้อยละ 32.2) นอกจากนี้ยังมีรายได้จากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ (ร้อยละ 19.2) บำเหน็จ/ บำนาญ (ร้อยละ 7.5) และคู่สมรส (ร้อยละ 4.5) ส่วนผู้สูงอายุชายมีแหล่งรายได้หลักจากการทำงานมากที่สุด (ร้อยละ 43.0) ซึ่งแตกต่างกับผู้สูงอายุหญิงที่มีแหล่งรายได้หลักจากบุตรมากที่สุด (ร้อยละ 38.1) รองลงมา คือ รายได้จากการทำงาน และรายได้จากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ (ร้อยละ 23.8 และ 21.6 ตามลำดับ)

ตาราง 2 ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีรายได้ จำแนกตามแหล่งรายได้หลัก และเพศ พ.ศ. 2564

แหล่งรายได้หลัก	รวม	ชาย	หญิง
 การทำงาน	32.4	43.0	23.8
 บุตร	32.2	24.9	38.1
 เบี้ยยังชีพจากทางราชการ	19.2	16.2	21.6
 บำเหน็จ/บำนาญ	7.5	10.1	5.5
 คู่สมรส	4.5	2.3	6.2
 ดอกเบี้ยเงินออมฯ	1.5	1.4	1.5
 อื่น ๆ	2.7	2.1	3.3

ผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.6) ทำงาน
ของในธุรกิจของตัวเองหรือของครอบครัว โดยเป็นผู้ที่
ทำงานส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้างสูงสุด (ร้อยละ 64.8)
รองลงมา เป็นผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับ
ค่าจ้าง (ร้อยละ 18.8) และเป็นนายจ้างร้อยละ 3.4 ส่วน
ผู้สูงอายุที่ทำงานเป็นลูกจ้าง (รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และ
เอกชน) มีร้อยละ 13.0

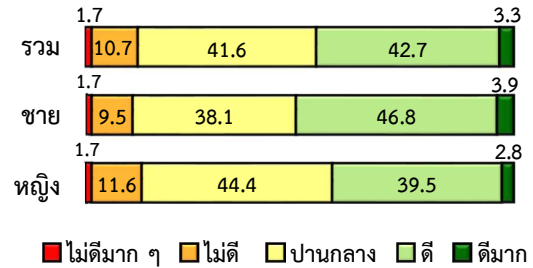
ภาพ 3 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน
จำแนกตามเหตุผลที่ทำงาน พ.ศ. 2564

5. ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

การประเมินภาวะสุขภาพร่างกายโดยรวมในระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุ พบว่ามีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้นที่ประเมินว่ามีสุขภาพดีมาก ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ประเมินว่าสุขภาพดี มีร้อยละ 42.7 และสุขภาพปานกลาง ร้อยละ 41.6 มีผู้สูงอายุเพียงเล็กน้อยที่ประเมินว่าสุขภาพไม่ดี (ร้อยละ 10.7) และไม่ดีมาก ๆ (ร้อยละ 1.7) ซึ่งผู้สูงอายุชายประเมินสุขภาพสอดคล้องกับภาพรวม ในขณะที่ผู้สูงอายุหญิงประเมินสุขภาพปานกลาง (ร้อยละ 44.4) มากกว่าสุขภาพดี (ร้อยละ 39.5)

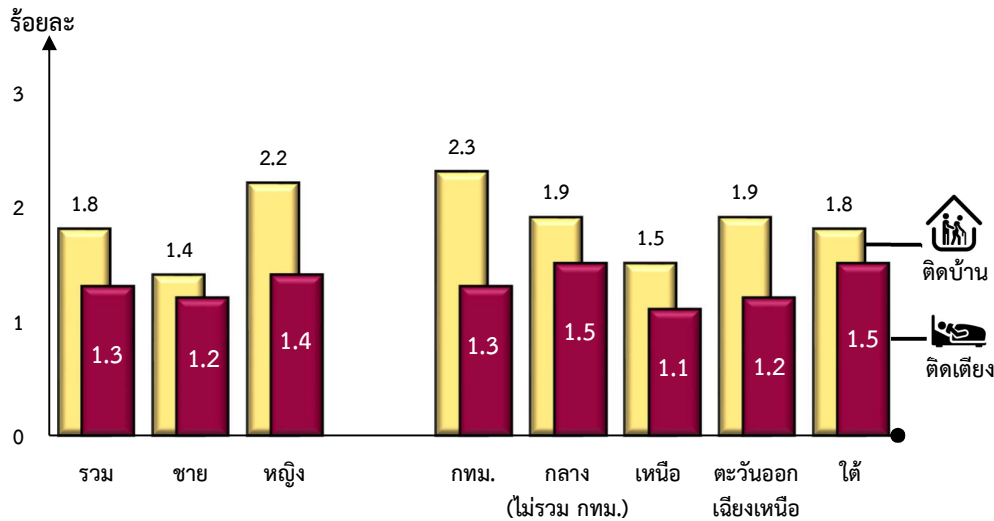
แผนภูมิ 7 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตาม ภาวะสุขภาพโดยรวมจากการประเมิน และเพศ พ.ศ. 2564

และเมื่อจัดแบ่งประเภทผู้สูงอายุ โดยประเมินจากความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน จัดจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) **กลุ่มติดเตียง** คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ พิการ หรือทุพพลภาพ 2) **กลุ่มติดบ้าน** คือ ผู้สูงอายุที่ดูแลและช่วยเหลือตนเองได้บ้าง และ 3) **กลุ่มติดสังคม** คือ ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน และสังคมได้

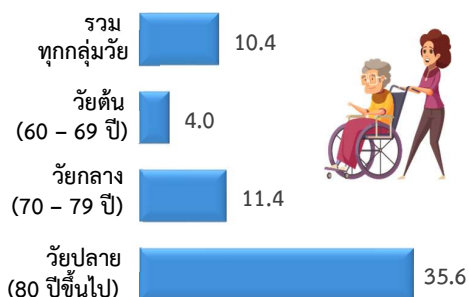
ผลจากการสำรวจปี 2564 พบว่าผู้สูงอายุติดเตียงมีร้อยละ 1.3 ติดบ้าน ร้อยละ 1.8 และติดสังคม ร้อยละ 96.9 ผู้หญิงมีสัดส่วนกลุ่มติดเตียงและติดบ้านมากกว่าผู้ชาย และเมื่อพิจารณาในแต่ละภาค พบว่า ภาคกลางและภาคใต้ มีสัดส่วนกลุ่มติดเตียงมากกว่าภาคอื่นเล็กน้อย ส่วนกรุงเทพมหานครมีกลุ่มติดบ้านมากกว่าภาคอื่น ๆ

แผนภูมิ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุติดเตียงและติดบ้าน จำแนกตามเพศ และภาค พ.ศ. 2564

6. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

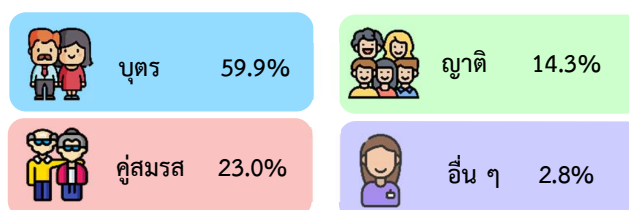
แผนภูมิ 9 ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีผู้ดูแล
จำแนกตามกลุ่มช่วงวัย พ.ศ. 2564

ในปี 2564 มีผู้สูงอายุที่มีผู้ดูแล ร้อยละ 10.4 เมื่อพิจารณาตามกลุ่มวัย พบว่า การที่ผู้สูงอายุมีผู้ดูแลนั้นเพิ่มขึ้นตามกลุ่มวัยที่มากขึ้น โดยผู้สูงอายุวัยปลายเป็นผู้ที่มีผู้ดูแลมากที่สุด (ร้อยละ 35.6) กลุ่มวัยกลางมีผู้ดูแล ร้อยละ 11.4 และกลุ่มวัยต้นมีผู้ดูแลเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 4.0)

และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและผู้ดูแลหลัก พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ดูแลเป็นบุตรของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 59.9) รองลงมา เป็นคู่สมรส (ร้อยละ 23.0) ญาติ (ร้อยละ 14.3) และมีเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 2.8) ที่เป็นบุคคลอื่น เช่น คนรับใช้/ลูกจ้าง เจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการ/ผู้รับจ้างดูแล และเพื่อนบ้าน/เพื่อน/คนรู้จัก เป็นต้น

ภาพ 4 ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีผู้ดูแล จำแนกตาม
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและผู้ดูแลหลัก พ.ศ. 2564

ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เข้าสู่สังคมสูงวัย (ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10) ในปี 2550 ร้อยละ 10.7 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20) ภายในปี 2566 ในขณะที่ปี 2564 มีจังหวัดที่เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28) อยู่ในภาคเหนือ คือ จังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ อุทัยธานี พิจิตร และลำปาง

ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และมีผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานถึงหนึ่งในสาม เกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ทำงานมีเหตุผลเนื่องจากต้องการรายได้เลี้ยงครอบครัวและตนเอง อีกทั้งผู้สูงอายุประมาณหนึ่งในห้ายังพึ่งพารายได้หลักจากเบี้ยยังชีพจากทางราชการ ดังนั้นควรมีการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุเพื่อให้มีชีวิตที่มั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้